

In 1989 brachten Jolente De Keersmaeker, Damiaan De Schrijver, Frank Verduyssen en Waas Gramser van de afdeling toneel aan het Antwerpse conservatorium twee werkvoorstellingen die op algemeen gejuich werden onthaald. Hoewel het viertal niet meteen een gezelschap wou oprichten, werd de productie vrijwel onmiddellijk gekocht door verschillende centra. De groep noemde zichzelf STAN, als letterwoord voor Stop Thinking About Names. Tien jaar later blijkt dat letterwoord nog steeds impliciet een boodschap over hun denken mee te geven: 'Brecht heeft het slopen van de vierde wand niet uitgevonden, dat deden de Grieken al. En wij worden altijd gezien als diegenen die de vierde wand slopen, maar zelfs Het Zuidelijk Toneel doet het,' aldus Damiaan De Schrijver in dit interview. Stan beroept zich dan ook op niet meer dan enkele stelregels en een stevig onderling overleg om een traject uit te tekenen waar slechts één lijn in terug te vinden is: die van geslotenheid naar openheid.

Etcetera: Jullie begonnen elf jaar geleden te spelen vlak na de generatie van Jan Decorte, Jan Lauwers, Jan Fabre. Zagen jullie als pas afgestudeerde acteurs nog nieuwe mogelijkheden om met het theater om te gaan na die hoogconjunctuur?

Damiaan De Schrijver: Bij het begin van een carrière sta je echt niet stil. Dat is een samenkomst van toevalligheden. Je komt uit een school die samengesteld is uit toevallige componenten: je wordt bijeengesmeten in een groep die je niet zelf gekozen hebt. Je wordt geconfronteerd met een aantal docenten die je niet kent en die je ook al niet gekozen hebt. Bij ons stond mevrouw Dora Van der Groen aan het hoofd, bijgestaan door Johan Van Assche, Ivo Van Hove, Lucas Vandervost, Warre Borgmans en Peter Gorissen, die toen net nieuw was. Wij hebben ook het geluk gehad om een heel logische aaneensluiting van docenten te krijgen. We kregen tegelijkertijd les van Peter Gorissen, die ons er absoluut van weerhield te spelen, en van Dora Van der Groen die ons absoluut opdroeg om te spelen en om de grote emoties te gaan zoeken en te theatraliseren zonder ze te voelen. En dan was er nog Luc Perceval, die net tussen Dora en Peter inzat: hij stond voor een iets menselijker, een iets realistischer speelstijl.

Het laatste jaar moesten we overdoen omdat Dora vond dat de opleiding vier jaar moest duren in plaats van drie. En toen kregen we wat we eigenlijk nodig hadden om verder te gaan: we mochten zelf docenten aanstellen. We kozen voor Josse De Pauw en Matthias de Koning. We hebben twee voorstellingen samen gemaakt en toen is onze auto beginnen bollen. We hadden natuurlijk veel meegenomen uit onze opleiding, maar van Josse en Matthias kregen we

een nieuwe manier van kijken. Wat ik allemaal meekreeg in die basisopleiding was nog onderhuids aanwezig, maar de docenten in het laatste jaar waren voor mij zo inspirerend dat we vanzelf begonnen te experimenteren. En dat is wat je nodig hebt in het begin: je moet een duw krijgen die je het gevoel geeft dat je iets kunt, en dan vergeet je alles wat op het theater al voor jou gedaan is. Wat Matthias ons toen heeft bijgebracht, en dat in combinatie met Peter Gorissen, dat was ideaal om mee te beginnen experimenteren. Los van wat er al was in het theater.

Etcetera: Gezien je tijdens je opleiding voor Matthias de Koning koos, was toch tenminste één component in die opleiding geen toeval.

De Schrijver: Wat heel lang achterwege is gebleven in onze opleiding, was de analyse, de dramaturgie van het toneelspele. Waar gaat het over en wat kom je vertellen? Want ze kunnen wel zeggen: 'Je moet alles in blokken verdelen, je moet je woorden kleuren, je moet voelen.' En ruw geschetst ging het daar ook drie jaar over. En dan komt er ineens iemand die zegt: 'Wat wil je nu eigenlijk vertellen? Wat wil je zeggen? Wat is je mededeling? Hoe ga je dat organiseren, hoe ga je dat analyseren, waarom, en in welke context? En hoe sta je daar zelf tegenover? En dat was iets wat ik nog nooit had gehoord. En precies dat deed me denken: ik ben een nieuwe mens en ik heb iets anders te vertellen dan Jan Lauwers, Jan Decorte, Jan Decler, Jan Joris Lamers, alle Jannen. Ik ben Damiaan, *Dami-Jan*, een andere Jan, en ik zal het nu toch nog eens op een andere manier komen vertellen.

Sara De Roo: Je wilt ook geen epigoon zijn hé. Wij krijgen al tien jaar het etiket opgeplakt dat we epigonen zouden zijn van Matthias de Koning of van Discordia. Maar wij zijn onszelf. Wij hebben wel hun invloed ondergaan – en ik wil gerust die bronnen vermelden –, maar het materiaal dat je van een voorganger hebt gekregen bekijk je met je eigen ogen. Je kan nooit hetzelfde doen als iemand anders omdat je niet dezelfde persoon bent.

Etcetera: Een andere toevalsfactor is volgens jullie het feit dat drie van jullie samen in de klas zaten. Maar jullie bleven later ook wel voor elkaar kiezen. Was dat met een welomlijnd idee van welk soort theater jullie wilden maken?

De Schrijver: Ook dat gaat toevallig. Je speelt samen, het klikt, je blijft bij elkaar en je blijft elkaar uitdagen, tien jaar lang. We werkten met Matthias en Stan is blijven werken met Matthias.

De Roo: Het heeft inderdaad veel meer te maken met 'het klikt' dan met een welomlijnd

idee van wat je wil gaan doen. 'Het klikt' heeft voor mij ook veel meer te maken met 'hoe wil ik mijn dagen doorbrengen?' In die zin is Discordia tot op zekere hoogte een groot voorbeeld voor mij geweest. Toen ik voor het eerst in hun ruimte kwam, was dat nogal openbarend. Die mensen leefden op die plaats, werkten daar, praatten daar, aten daar.

Etcetera: Bij jonge collectieven zie je vaak dat de kwaliteit van de voorstellingen na een tijd begint te lijden onder het gebrek aan regie. Jullie beweren dat de collectieve manier van werken nog even goed werkt na tien jaar.

De Roo: We hebben heel lang tegen elkaar gezegd dat we samen speelden en samen waren bij gratie van het feit dat we elk ogenblik konden zeggen: we stoppen ermee. Elke keer vroegen we ons af of we nog een voorstelling gingen maken, of net niet meer. Nu is dat wel anders. We vragen ons dat nog wel af, maar nu is het meer een attitude geworden, terwijl het in het begin een realistisch gegeven was. Je stelt nog steeds je engagement in vraag, maar je voelt ook veel meer aan wat dat engagement inhoudt. Nu heb ik het gevoel dat ik dit, de samenwerking met die groep mensen, maar één keer ga doen. Ik zou nooit met Stan stoppen om met andere mensen opnieuw te beginnen. En daarom haal je nu het onderste uit de kan, terwijl alles in het begin veel vrijblijvender was.

De Schrijver: Het lijkt alsof het vanzelf gaat, omdat je alles nu op een afstand kunt bekijken en relativiseren, maar ik kan je zeggen dat het nog iedere dag crisis en conflict is. En je denkt dat je elkaar kent, dat je weet wie de ander is. Maar je merkt elke dag dat je het eigenlijk niet weet.

De Roo: Voor mij zijn de conflicten ook nodig. Ik zou het niet anders willen. Op mensen met wie ik niet kan discussiëren ben ik snel uitgekeken. Eigenlijk is het project van Stan de som van alle individuele trajecten. En in het beste geval is dat meer dan de som. Je hoopt dat het meer is dan zomaar Jolente, Frank, Damiaan en ik. En een deel van het traject is ook dat je individuele koersen door elkaar beïnvloed worden. Als Damiaan een voorstelling maakt met Matthias de Koning en ik ben daar zijdelings bij betrokken omdat ik touwen knoop in het grid, dan vind ik dat een ongelooflijk cadeau om daarbij te kunnen zijn en te zien hoe die mensen die voorstelling maken. En ik ben heel blij dat dat onderdeel is van Stan. Maar het is ook niet zo dat iedereen zijn eigen goesting doet. Je beïnvloedt elkaar, je trekt elkaar mee naar een bepaalde richting tot iemand zegt: hé ho, ik wil terug naar mijn eigen lijn. Maar ondertussen heeft hij wel iets nieuws meegemaakt. Wij zijn eigenlijk een kluwen waar iedereen zich op zijn beurt aan onttrekt.